

1/2024

AVÍZOO

- SUPÍ PŘÍBĚH
- JAK SE ŽIJE V BLÍZKOSTI GORIL
- NOVINKY ZE ZOO

> 2024 MĚSÍČNÍ KALENDRÁŘ ZOO LIBEREC

SOBOTA 20. DUBNA

OD 10.00 DO 15.00

interaktivní stanoviště, poučení
i zábava v Zoo Liberec

**Za odevzdaný malý elektrospotřebič dětská
vstupenka do zoo zdarma (platná v den konání)**

Platí pro prvních 100 odevzdaných spotřebičů. Více info na zooliberec.cz.

Zapojte se i do internetové výzvy „30 dní pro Zemi“ na divizna.zooliberec.cz.

DOBRODRUŽSTVÍ Z POZNÁNÍ

Vážení přátelé,

dovoluji mi uvést páté číslo čtvrtletníku Avízo přinářející informace ze života Zoo Liberec. Tedy zoologické zahrady, ARCHY, DIVIZNY a Lidových sadů.

Hlavním tématem tohoto čísla je chov dravých ptáků. Po právu a velmi aktuálně hned z několika důvodů. Lze-li v liberecké zoo hovořit o nějaké skupině zvířat jako tradičně a úspěšně chované, je to skupina dravých ptáků. Její chov v Liberci má dlouhou tradici, mnoho u nás odchovaných mláďat bylo vypuštěno zpět do volné přírody a dlouholetou praxí nabyté zkušenosti naši chovatelé předávají dál.

Nová chovatelská sezóna začíná tradičně již na sklonku předchozího roku, kdy v období kolem Vánoc snáší svá první vejce orlosupi bradatí. Tak tomu bylo i loňského prosince a letos v únoru se vyklubala na svět dvě životaschopná mláďata, která krmí na hnízdech oba naše chovné páry. S napětím budeme očekávat, jak se podaří odchovy i v dalších evropských zoologických zahradách a zda u nás odchovaní ptáci posílí záložní populaci v jiných spolupracujících zoo nebo zda budou zařazeni do vypouštěcího programu a jejich budoucím domovem se stanou evropské velehory v Rakousku, Francii nebo ve Španělsku.

Ale reintrodukce, tedy vypouštění dravců zpět do přírody, není jediným způsobem, kterým pomáháme zvyšovat počty dravých ptáků ve volnosti.

Dravým ptákům z libereckého kraje v ohrožení pomáháme ve stanici pro handicapované živočichy, jež je součástí ARCHY. Zraněná kánata, poštolky, motáci a další druhy dravců jsou v ARŠE léčeni, rehabilitováni, a pokud to jejich stav dovolí, vypouštění zpět do přírody.

Ani tím ale naše práce s dravci nekončí. Před několika lety jsme navázali spolupráci se záchranným chovatelským centrem pro orly opičí na filipínském ostrově Mindanao (Philippine eagle foundation, Davao). Jedná se o unikátní zařízení snažící se zvrátit komplikovaný osud ikonického orla, který byl v roce 1995

prezidentem jmenován národním ptákem Filipín a před nedávnem se dostal i na bankovky s nominální hodnotou tisíc peso, kde vystřídal podobizny tří hrdinů z období japonské okupace. Pracovníci Zoo Liberec záchranné centrum několikrát navštívili a v letošním roce, v době vrcholící chovatelské sezóny dravců v Liberci, k nám přijedou dva filipínští chovatelé. Snahou je předat si co nejvíce zkušeností s odchovem orlů, a zabezpečit tak ptáky pro posílení oslabené volně žijící populace orla opičího na Filipínách.

Přeji Vám příjemné čtení.

David Nejedlo

OBSAH

NOVINKY

Co se událo 4

TÉMA

Supí příběh 6

PROFESE V ZOO

Chovatel na úseku slonů 11

ZVÍŘE V ZOO

Tapír jihoamerický 12

HISTORIE

ZooObjektiv slaví 10 let 14

ROZHOVOR

Gorilám na dosah 16

LIDOVÉ SADY

..... 20

SEV DIVIZNA..... 21

ARCHA 22

OCHRANA PŘÍRODY 24

PRO MLÁĎATA.....26

Toto číslo pro vás připravily Gábina (gab) a Klára (bak)

AVÍZOO DUBEN 2024 / 1

5. číslo

redakční rada: David Nejedlo, Aleš Kočí, Luboš Melichar, Romana Zajdová, Marta Dostálová, Bára Tesařová, Michal Kadlec, Lenka Čápková, Radim Špringl

Vydává: Zoo Liberec, příspěvková organizace, Lidové sady 425/1, Liberec 46001

redakční práce a jazyková úprava: Gabriela Volná Garbová

grafická úprava a sazba: Klára Baláková

redakce: marketing@zooliberec.cz

fotografie: pokud není uvedeno jinak, je autorem Klára Baláková

texty: pokud není uvedeno jinak, je autorem Gabriela Volná Garbová

CO SE UDÁLO

ÚSEK DRAVCŮ HLÁSÍ MLÁĎATA

Nejvíce novinek se v prvních měsících tohoto roku událo na úseku ptáků, především dravců. V únoru se vylíhla hned dvě mláďata kriticky ohrožených orlosupů bradatých. Oběma se daří, první dny je krmili chovatelé, teď už jsou obě u svých rodičů.

Jan Hanel

V PAVILONU TROPŮ SE USÍDLIL CHECHTAVÝ JACK

Chechtavý Jack je přezdívka nového obyvatele pavilonu tropů. Vysloužil si ji ledňák obrovský díky nezaměnitelným zvukům, které umí vydávat. Jeho původní domovina je až na druhém konci světa, v Austrálii a na Novém Zélandě, kde patří k ikonickým zvířatům podobně jako klokan nebo ježura.

V pavilonu tropů se usídlila nově také poštolka vrabčí, která patří k rozšířeným ptákům v Severní a části Jižní Ameriky. Zatímco ledňáci jsou k vidění ve voliére, poštolky jsou v pavilonu volně a oblíbili si centrální strom.

Marta Doležalová

DO LIBERCE DORAZILI VZÁCNÍ A KRITICKY OHROŽENÍ SUPI AFRIČTÍ

Úsek dravců se od února může pochlubit i dalším vzácným přírůstkem. Díky dlouholetým zkušenostem a úspěchům se podařilo rozšířit kolekci těchto ptáků o vzácné supy africké. Chovný pár, který liberecká zoo získala, pochází ze soukromé sbírky německého chovatele. Liberecká zahrada je v Česku momentálně jediná zoo, která tyto kriticky ohrožené dravce chová. Supi afričtí byli do uzávěrky v zázemí, až se zadaptují na nové prostředí, budou přesunuti do expoziční části. (Více o těchto vzácných dravcích se dočtete na straně 6).

PŘIJELA NOVÁ PANDA

Z německé Opel zoo přicestoval do Liberce samec pandy červené. Stalo se tak na doporučení koordinátora záchranného programu EAZA. Po krátké aklimatizaci proběhlo seznámení s jeho novou partnerkou, která v liberecké zoo odchovala už dvě mláďata. První setkání proběhlo v klidu, bez známek agrese, a všichni tak doufají v bezproblémové soužití.

ORNITOLOG Z LIBERECKÉ ZOO NA PREZIDENTSKÉ VEČEŘI

Díky naší dlouhodobé spolupráci na záchraně ohrožených druhů zvířat z Filipín byl náš zoolog Jan Hanel pozván prezidentem Petrem Pavlem na slavnostní večeři na Pražský hrad! Slavnostní událost se konala 14. března při příležitosti návštěvy filipínského prezidenta Ferdinanda R. Marcose, který se zúčastnil slavnostního večera i se svou chotí a doprovodem.

Jan Hanel a Zoo Liberec úzce spolupracují s tamní ochranářskou organizací @Philippine Eagle Foundation a společně usilují o záchranu největšího orla světa, orla opičího, který byl zvolen národním ptákem Filipín a z volné přírody byl již téměř vyhuben. Vypadá to, že spolupráce bude v budoucnu ještě intenzivnější.

ARCHITEKTI UŽ „KRESLÍ“ ÚDOLÍ OHROŽENÉ DIVOČINY

Práce na projektu nové části zoo s názvem Údolí ohrožené divočiny opět o kus pokročily. V únoru zoo vypsal soutěžní dialog na vytvoření architektonicko-krajinářské studie. Ta přinese vizualizovanou ideu o tom, jak bude toto území vypadat. Úkolem pro architektky je mimo jiné vytvořit plán budoucího rozvoje zoo na tomto novém území, jeho propojení se stávajícím areálem i navrhnout novou expozici pro tygry usurijské. V budoucnu by zde kromě nich měli najít domov například i medvědi, vlci, sněžní levharti nebo chladnomilné druhy opic a kopytníků.

SUPÍ PŘÍBĚH

ANEB PROČ JE NUTNÉ ZACHRAŇOVAT MRCHOŽROUTY

O chovu supů jsme si povídali se zoologem Janem Hanelem

 Marta Doležalová

Liberecká zoo se už dlouhá léta může pyšnit vzácnou kolekcí dravců, které se daří nejen odchovávat, ale také vracet do přírody. Na svém kontě má několik unikátních odchovů a evropských i světových prvenství. My se v tomto čísle newsletteru zastavíme z celé dravčí sbírky jen u několika druhů, a to supů a orlosupů. Důvod je jasný, v únoru se zdejší chov rozšířil o další dva cenné přírůstky – z Německa se podařilo získat chovný pár supů afrických.

Sup jako sup, může si pomyslet běžný návštěvník, protože v liberecké zoo už jsou k vidění sup hnědý a sup mrchožravý. Sup africký však patří ke skutečným unikátům především z jednoho velmi smutného důvodu, ve své domovině má totiž už namále. Supi mají přitom v přírodě díky své sanitární, „uklízecí“ úloze nezastupitelnou úlohu, protože zabraňují šíření infekcí. Jejich počty přesto poslední roky klesají neuvěřitelně rychlým způsobem. Za tři generace se populace supů afrických zredukovala o 81 procent! A přestože se dříve jednalo o jednoho z nejrozšířenějších dravců v Africe, dnes už z některých států západní části kontinentu vymizeli úplně. Jejich masivní úbytek mají na svědomí především pytláci, kteří je tráví. Supi totiž v přírodě fungují nejen jako uklízeči, ale bohužel také jako ukazatelé mršin. A právě to je důvod, proč se stali postrachem nelegálních lovců. Hejna supů, kteří se slétají nad zastřelenými slony či nosorožci, mohou jednoduše vyrazit jejich polohu. Pytláci proto nechávají v přírodě otrávené návnady, přičemž jedna takováto mršina dokáže zabít až několik stovek ptáků a také další predátory, jako jsou lvi či hyeny.

HROZÍ VYHUBENÍ

Při nejhorším scénáři tak není vyloučeno, že **sup africký** (nejen on, ale i další druhy supů) bude přežít už jen v lidské péči. Ani v zoologických zahradách ale není jeho populace dostatečně velká a stabilní. Na celém světě je chová momentálně cca 36 institucí, mládě se ale podařilo odchovat pouze ve třech z nich. Liberečtí chovatelé doufají, že první mládě by se mohlo vyklubat už v nejbližších letech. Jednoduché to ale nebude. Kromě toho, že si supi vejce sami často rozbijí, je nutné nasimulovat správné podmínky pro jeho inkubaci. Vlastnosti vejce jsou přizpůsobené horkým a suchým africkým podmínkám, takže téměř neodpařuje vlhkost, aby je slunce nevysušilo. I tak je ale nutné, aby se odpařilo patnáct procent, a to evropské podmínky neumožňují. Musí se proto nastavit uměle, což vyžaduje trpělivý a pečlivý přístup.

Pomalou populační dynamiku mají supi bohužel i v přírodě. Supí samice snášejí pouze jedno vejce za rok, přitom hnízdit začínají až na čtyřech či pěti letech (orlosupi dokonce až na deseti letech!). Mechanismus, který jim zabraňuje se v přírodě přemnožit, se tak momentálně obrátil v jejich neprospěch a na původní početní stavy se budou vracet jen velmi obtížně. Jak ale ukazuje příběh orlosupů, tak nic není nemožné...

Sup africký

Marta Doležalová

Shutterstock - ilustrační fotografie

NÁVRAT ORLOSUPA

Původní domovem **orlosupa bradatého** jsou vysokohorské oblasti Evropy a střední Asie a Afriky. Stejně jako sup i on patří k ohroženým druhům mrchožravých ptáků. Na začátku dvacátého století se jej lidem podařilo v Alpách zcela vyhubit. Důvodem byl, jak už to v těchto případech často bývá, strach. Tento impozantní dravec s rudě obkrouženými očima a charakteristickým černým „vousem“ na bradě (proto bradatý), byl podezírán, že unáší nejen ovce, ale dokonce i děti. Ve skutečnosti se orlosupi živí především mršinami, zejména kostmi, které dokážou pozřít celé. Poradí si i s většími kusy kostí, které shazují z výšky na skály, aby se roztříštily, a oni si tak mohli pochutnat na morku i úlomcích. Díky tomu mají v přírodě nezastupitelnou roli a kromě trochu démonické přezdívky „rozbíječ kostí“ si po právu vysloužil také přізvisko „čistič alpských lučin“. Likvidací mršin zabraňují, stejně jako supi, šíření nemocí, které by jinak decimovaly ostatní živočichy, a potažmo i lidi. Myšlenka na jeho návrat do přírody se proto objevila už ve třicátých letech minulého století, k činům byla ale ještě dlouhá cesta. K reintrodukci orlosupů začalo docházet až o padesát let později. První jedinci byli v rakouských Alpách vypuštěni v roce 1986. Po jedenácti letech se podařilo repatriovaným pářům vyvést mláďata. Do ochrannářského projektu je momentálně zapojeno přes 35 evropských zoologických zahrad, správy národních parků v Alpách, Světový fond na ochranu přírody (WWF) a speciální chovné stanice pro orlosupy. V rámci zoologických zahrad je pro orlosupy bradaté zřízen Evropský záchovný program (EEP), který koordinuje přesuny chovných zvířat mezi institucemi.

PIŠTA A BOŽENA – ZASLOUŽILÍ RODIČE

Liberecká zoologická zahrada chová orlosupy bradaté od roku 1993, první mládě se podařilo odchovat v roce 2002 díky páru Pišta a Božena. Ti patří k zasluhujícím rodičům dodnes, byť vzhledem k tomu, že Božena už snáší jen neoplozené vejce, pouze pěstounským. Podobně jako u jejich příbuzných, také u orlosupů je nutné, aby jim chovatelé při odchovech trochu pomáhali (ano, i orlosupi si často nechtěně vejce rozbijí). Oplozené vejce se proto ukládá do inkubátoru a do hnízda se dá podkladek. Pak už se jen hlídá, popřípadě se přírodě trochu pomůže např. opatrným navrtáním vejce, aby došlo k nutnému odpaření. Pokud se mládě vylíhne (což není vůbec jednoduchá záležitost, trvá několik dní a mládě v tu dobu doslova bojuje o život), musí jej chovatelé rozkrmít, což může trvat 5–7 dní. Pokud je v pořádku, umístí se mládě do hnízda, kde už péči převezmou právoplatní rodiče.

Do volné přírody, konkrétně do rakouských Alp, bylo vypuštěno už první liberecké mládě orlosupa. Od té doby se vrací ve spolupráci s institucemi ve Francii, Itálii, Rakousku, Švýcarsku a Španělsku do horských oblastí v Evropě pravidelně. Pokud se zadaří, budou vypuštěny i obě letošní samičky. Bude se jednat už o šestnácté a sedmácté mládě, které díky liberecké zoo rozšíří populaci volně žijících orlosupů bradatých.

Jan Rejlek

JAK TO PROBÍHÁ

Mládě orlosupů je vypuštěno ve věku devadesát dní. Překvapivě tedy v období, kdy ještě neumí létat. Ve speciální dřevěné bedně je vyneseno do předem připraveného umělého hnízda, kam mu ochránci dodávají několik týdnů potravu. Dravec se postupně začne rozlétávat, seznamuje se s okolním prostředím a naučí se sám shánět si potravu. Ještě před vypuštěním dostane orlosup identifikační kroužek, jsou mu obarveny letky, aby byl na obloze snadno rozpoznatelný. Někteří jedinci dostanou na záda také GPS vysílačku.

O návratu orlosupů do přírody, konkrétně do španělského pohoří Sierra de Cazorla, natočila v koprodukcii se Zoo Liberec Česká televize v roce 2018 jeden z dílů seriálu Češi zachraňují.

Fotografie z repatriace orlosupů do španělských Pyrenejí v roce 2010. Na jedné transportní bedně je vidět nápis Elena – což je samice vylíhlá v Zoo Liberec.

Archiv Zoo Liberec

Příprava místa pro repatriaci v roce 2014

NAŠI SUPI

Liberecká zoo momentálně chová čtyři druhy supů, dva druhy (sup africký a sup kapucín) nejsou v expoziční části, ale zatím v zázemí v horní části zoo (uzavřené oddělení, kde jsou umístěni dravci, kteří jsou například příliš plaší, aby mohli být v expozici). V blízké budoucnosti by se součástí zázemí měla stát nová expozice s několika voliérymi pro supy a další druhy dravců.

SUP AFRICKÝ (*Gyps Africanus*)

Je středně velký dravec, jehož délka těla dosahuje až jednoho metru a rozpětí křídel může mít až 2,2 metru. Má kontrastní zbarvení, tělo je tmavohnědé, hlava a krk světlý. Je pro něj charakteristický silný hákovitý zobák. V přírodě obývá africké savany, pouště a polopouště.

Přestože supi dokážou v přírodě strávit díky rekordní kyselosti žaludečních šťáv bakterie a viry, které jsou původci nemocí, jako je například cholera nebo vzteklna, jsou pro ně nebezpečné chemikálie. V praxi to znamená, že je může ohrozit i běžně používaná mast obsahující léčivou, ale pro supy smrtelnou látku, Diclofenac, kterou si třeba chovatel maže loket.

Supi africké zatím návštěvníci liberecké zoo vidět nemohou. Na nové prostředí se adaptují v zázemí. Kromě toho je vzhledem k zemi jejich původu nutné připravit jim vhodné prostředí.

© Marta Doležalová

SUP HNĚDÝ (*Aegypius monachus*)

Je to největší evropský dravec, který dorůstá délky těla 115 cm, v rozpětí křídel až 285 cm a hmotnosti 12 kg. Zbarvení je čistě hnědé, kořen zobáku je ale namodralý. Oproti ostatním dravým ptákům má dlouhý krk s krátkým opeřením, který je dobře přizpůsoben mrchožravému způsobu získávání potravy. Velmi dlouhá křídla mu umožňují dobře plachtit a z výšky vyhledávat mršiny.

Sup hnědý obývá nížinná a horská pásma lesů, aridních stepí a savan do nadmořské výšky 1 300 m v Evropě (Pyrenejský poloostrov) a 4 500 metrů v oblasti střední Asie. Zalétá i do střední Evropy. Hnízdí téměř pravidelně na stromech, výjimečně na skalách.

Je zapojen do programu EEP. Tento program se zabývá chovem ohrožených druhů světové fauny v rámci evropských plemenných knih.

Sup mrchožravý

SUP MRCHOŽRAVÝ (*Neophron percnopterus*)

Sup mrchožravý je naopak nejmenší evropský sup, který se vyskytuje především v jižní Evropě a v Malé Asii i severní Africe. Preferuje aridní otevřenou krajinu, holé horské svahy či říční údolí sevřená skalami v blízkosti lidských sídel. V Etiopii byl spatřen v nadmořských výškách 4600 m. V České republice bývá zastížen zcela vzácně. V jižní Evropě je to převážně tažný pták, zimující v Africe jižně od Sahary. Požírá menší mršiny, ale někdy dá přednost i ulovené potravě (menší hlodavci, hmyz – kobylky). Patří k několika známým druhům živočichů, kteří při získávání obživy využívají jednoduché nástroje. Konkrétně bylo zaznamenáno rozbíjení pštrosích vajec kamenem pouštěným ze zobáku. Nehnízdící jedinci mohou za jeden den uletět za potravou vzdálenost až 80 km.

Hnízdí většinou v koloniích. Páry žijí v dlouhodobém svazku a používají ke hnízdění po mnoho let stejné místo. Na tomto místě pak hromadí zbytky potravy, jako jsou kosti, kožešiny, kusy vlny a větve. Své by o tom mohli vyprávět chovatelé, kteří občas tuto „voňavou“ bariéru musí překonat, aby se dostali do hnízda.

Zapojen do programu EEP a do programu reintrodukce, který vede Antonín Vaidl z pražské zoo.

ORLOSUP BRADATÝ (*Gypaetus barbatus aureus*)

Jedná se o velkého a mohutného dravce, který dosahuje délky těla až 115 cm, rozpětí křídel 280 cm a může vážit do 7 kg. Oblast hrudníku a břicha je zbarvena do tmavě oranžové barvy. Zbarvení je způsobeno třením (popelením) o vápenaté skály obsahující oxid železitý. Svůj druhový název získal díky černému vousu na hlavě. Orlosup bradatý se vyskytuje už jen na několika horských místech Evropy, střední Asie a Afriky. Obývá zde nadmořské výšky do 4000 m (v Himalájích i výše), v zimních měsících sestupuje do 500–800 m. Tento pták je vázaný na ty nejméně přístupné strmé skalní stěny, ale můžeme ho zahlédnout, jak plachtí i nad svahy a údolími. Orlosupi vytváří páry na celý život.

Sup kapucín

SUP KAPUCÍN (*Necrosyrtes monachus*)

Jedná se o nejmenší druh supa žijícího v Africe. Dosahuje délky až 70 cm, váží do 2,6 kilogramu a rozpětí křídel má kolem 1,8 metru. Stejně jako sup africký patří i tento druh mezi kriticky ohrožené. Kromě cílených otrav pesticidy jej pytláci loví také kvůli masu a pro potřeby tradiční medicíny.

Sup kapucín dostal své pojmenování podle charakteristického porostu, kdy přední část hlavy je holá a růžová, opeření začíná až v zadní části hlavy a směřuje k temeni (jako kápě).

Obývá převážně savany i trnité buše a žije i poblíž lidských sídel (např. na skládkách). Živí se zdechlinami, většími druhy hmyzu a plazy. Vzhledem ke své velikosti má také menší zobák, kterým sice nedokáže roztrhnout kůži větších zvířat, ale zato se umí dostat skrz menší otvory mezi kosti, kam dravci s větším zobákem nedosáhnou. Také on plní v přírodě funkci „zdravotního policisty“.

© Jakub Volný

Orlosup bradatý

NEJMENŠÍ ÚSEK S NEJVĚTŠÍM ZVÍŘETEM – CHOVATELÉ SLONŮ

Pokračujeme v našem seriálu, kde představujeme jednotlivé profese v liberecké zoo. I tentokrát se zastavíme u chovatelů.

Pavilon slonů patří k jednomu z nejexponovanějších míst v liberecké zoo. A to i přesto, že jeho obyvatelé se dají spočítat na prstech jedné ruky: jeden tapír jihoamerický, dva nosálové bělohubí a především slonice Bala. Právě čtyřicetiletá samice slona indického zaměstnává chovatele zdaleka nejvíce. Vyžaduje totiž každodenní péči zahrnující koupel, peeling, cvičení... Dalo by se říct takový sloní wellness. Nic z toho ale není zbytečné. Práce se slony je v zoologických zahradách specifická sama o sobě a potřeby Baly jsou ještě speciálnější.

„Bala je handicapovaný slon. Má patologickou lordózu (nadměrné prohnutí páteře, poz. red.), což znamená, že má problémy i s končetinami. K tomu se přidružily i problémy sociálního rázu. Bala neumí správně komunikovat ve skupině, dostává se tak do kolizních situací a ocitá se na okraji skupiny,“ vysvětluje chovatel Václav Aschenbrenner, který na úseku slonů slouží téměř třicet let a postupně se zde staral o čtyři slony. Zároveň připomíná jednu zásadní věc – Bala je jeden z posledních slonů v zoologických zahradách, která je zvyklá na bezprostřední kontakt s člověkem. V praxi to znamená, že se jí chovatelé mohou dotýkat, cvičit s ní, kontrolovat ji končetiny a podobně.

Bala, odchycená v tehdejší Barmě, vyrostla v cirkusu a pozdější pokusy začlenit ji do skupiny selhaly, útočiště našla až v liberecké zahradě. „V té době už u nás byla Rání, což byla nadprůměrně inteligentní slonice. Byla dominantní, ale ne agresivní, a Bala se jí uměla podřídit. Po odchodu Rání jsme se obávali, že bude Bala více ve stresu, ale ukázalo se, že jí situace spíše vyhovuje a uklidnila se,“ popisuje chovatel několikaleté soužití sloních samic (Bala přicestovala v roce 2013, Rání uhynula 2021) a pokračuje: „Tady jsme s Balou mohli začít pracovat, což znamená, že musela dělat i věci, které jí sice nebyly příjemné, ale potřebovala je. Například se musela naučit zdolávat příkré schody do bazénu, což je dobré pro její pohybový aparát.“ Postupně se tak vybudoval každodenní program, který funguje dodnes a který je přizpůsobený jejím konkrétním fyzickým a psychickým potřebám.

Běžný den tak pro Balu začíná koupelí v bazénu. Ve vodě jí změkne pokožka, která je tak připravena pro dvouhodinové kartáčování. „Nejenže jí tímto namasírujeme, ale také zbavíme přerostlé kůže. Pokud bychom to neudělali, hrozila by jí například dermatitida,“ objasňuje chovatel. Díky této masáži dochází také ke stimulaci lymfatického systému, což prospívá mimo jiné končetinám. „Sloni mají dva velké problémy, a to jsou končetiny, které jsou velmi citlivé a nejsou přizpůsobeny

Václav s Balou

na zdejší terén, a pak kůže. Proto je nutná každodenní péče,“ shrnuje Václav Aschenbrenner.

Nezbytnou součástí denního programu je i cvičení se slonem. To má podle chovatelů hned několik přídavných hodnot: rozcvičení bolavých končetin, nabourání stereotypů, tedy zachování psychické pohody (lidově řečeno, aby se slonice nenudila), a pak samozřejmě budování vztahu mezi chovatelem a zvířetem. Ten musí být postaven na vzájemném respektu. Zvládnout několikaletého slona není samozřejmě jednoduché a i „hodná“ a poslušná Bala se umí pořádně rozčílit. Z míry ji může vyvést jakákoli změna (stačí hromada nerozhrabaného písku) a to pak není radno se k ní přibližovat. Chovatelé musí v této situaci počkat, až se zvíře samo zklidní. Několikaletý kolos může způsobit vmžiku smrtelná zranění, což je také důvodem, proč zoologické zahrady prosazují bezkontaktní chov, při němž je mezi zvířetem a chovatelem vždy bariéra. „U slonů je důležité správně rozeznat, co si v dané situaci můžeme dovolit. Stane se, že se na Balu ráno kouknu a řeknu si: dnes cvičit nebudeme. A pokud bych ji nutil a nevěšil si třeba, že jí bolí zuby, následky by pak mohly být fatální. A troufnu si říct, že mezi chovateli v zoologických zahradách je už jen málo těch, kteří by to uměli vyhodnotit. To je ale způsobené i bezkontaktním chovem, který na chovatele klade jiné požadavky,“ vysvětluje Václav Aschenbrenner, který už před lety absolvoval dvě stáže v německých zoo a se slony pracuje od roku 1997. Původně má přitom vystudovanou polygrafickou školu, záhy ale zjistil, že dobře mu bude jinde. „Nastoupil jsem na brigádu na úsek slonů, hned jsem věděl, že sem patřím,“ zavzpomínal s úsměvem na závěr.

Chovatelé na úseku slonů: Václav Aschenbrenner, Milan Baranovský, Matyáš Fejtek.

K úseku patří také výběh koní domácích.

VÝBORNÝ PLAVEC

TAPÍR JIHOAMERICKÝ

Tapirus terrestris

Zajímavosti:

- Tapíři patří z hlediska vývoje k nejstarším savcům na zemi, za posledních 35 miliónů let se změnili jen nepatrně.
- Název tapír znamená v řeči brazilských indiánů „tlustý“, což charakterizuje tuhou kůži tapíra.
- Je důležitým roznašečem semen rostlin.
- Samice je březí 400 dní. Mláďě se od svých rodičů, kteří mají tmavě hnědou srst, odlišuje bílými skvrnami a pruhy.
- V liberecké zoo je tapír k vidění v menším výběhu v pavilonu slonů, který má za sebou dlouhou historii. Je neuvěřitelné, že vzhledem k prostoru v něm dříve zoo chovala dva nosorožce indické, po nich přišli na řadu pekari a jednu dobu dokonce sloužil jako dočasný výběh lachtanům hřivnatým (strávili zde část doby, po kterou se jim rekonstruoval bazén).

O TAPÍRU JIHOAMERICKÉM JSME SI POVÍDALI S HLAVNÍM ZOOLOGEM LUBOŠEM MELICHAREM

Tapíra jihoamerického v liberecké zoo nelze minout. V pavilonu tlustokožců mu patří menší výběh, který momentálně sdílí s párem nosálů bělohubých. Už při pohledu do výběhu je zjevné, že je tapír milovník vody. I přes svou hmotnost (cca 200 kg), a někdo by řekl i trochu neohrabané vzezření, je to velmi dobrý plavec, který se umí i potápět. V přírodě se do vody skrývá před nebezpečím – ohrozit jej mohou například velké kočkovité šelmy, jako jsou jaguáři nebo pumy.

Stejně jako ostatní lichokopytníci je to býložravec – živi se pupeny, plody, listím i vodními rostlinami. Ke spásání potravy mu slouží krátký pohyblivý chobot, který je pro něj charakteristický. Tapír má poměrně dlouhé končetiny, přičemž na předních nohách má čtyři a na zadních tři prsty. Ty umí šikově roztáhnout tak, aby se mu dobře chodilo po měkké půdě, což je pro život v bažinatých jihoamerických lesích velmi praktické. Je to noční zvíře a neaktivnější tak bývá až po západu slunce.

Přestože se mezi tapíry může vyskytnout i poněkud prchlivější jedinec, liberecký sameček mezi ně nepatří. Ani v jeho případě ale chovatelé nesmí zapomenout na to, že je to silné zvíře, které se umí rozčillit a například přesun do přepravní bedny se mu nemusí zamlouvat. Zdejší tapír ale zatím žije v poklidu i se svými spolubydlícími nosály. Vyvést z rovnováhy se ho nepodařilo ani předchozí dvojici těchto malých šelem, a to i přesto, že se opravdu snažily a svou nezbedností potrápily i chovatele.

Někteří návštěvníci se sice mohou podívat nad tím, že mu společnost nedělá jiný tapír, v přírodě se ale jedná o naprosto běžnou věc. Je to samotářské zvíře, které se sdružuje pouze v období páření a v době odchovu mláďat.

Největším úskalím libereckého chovu jsou zdejší klimatické podmínky. Tapír je choulostivý na chlad, což v praxi znamená, že chovatelé musí zvažovat, kdy jej pustí do venkovního výběhu. Při prochladnutí mu hrozí onemocnění dýchacích cest, lidově řečeno, může chytit rýmu.

Liberecká zoo chová tapíry jihoamerické od roku 2013, kdy byli přivezeni po povodních z pražské zahrady. Liberec tehdy pomohl s jejich umístěním po dobu rekonstrukce. Chovný pár se pak vrátil do Prahy a mladý odchovaný samec odešel na doporučení koordinátora rovnou do zařízení na britských ostrovech. Po tříměsíční přestávce Liberec nabídl opět uvolněnou kapacitu chovnému programu pro umístění nadbytečných samců – ti přijeli v rozmezí 14 dnů.

V současnosti je v Liberci jeden samec, který může být na doporučení koordinátora přesunut do chovu v jiné zoo. Jeho místo by pak mohlo posloužit dalšímu mladému odchovanému jedinci, pro který se jen těžko hledá umístění. Zoo vzhledem k omezeným kapacitám o chovu (tedy přijmutí samičky a množení) tapírů neuvažuje. Zařízení ale dobře poslouží k držení přebytečných samců, kterých je v programu velké množství.

Tapíři jihoameričtí jsou vedeni podle IUCN jako zranitelný druh. Největším problémem je pro ně v současnosti ztráta životního prostoru kvůli kácení lesů, jsou ale také ohrožováni lovem a srážkami s auty.

VESELÉ I SMUTNÉ HISTORKY ZE ZÁKULISÍ ZOO ANEB PROČ CHODIT NA ZOOOBJEKTIV

Víte, jak se klube na svět orlosupí mládě? Jak zabránit velbloudům, aby si neokusovali příbytek? Nebo jak se operuje lvice? O tom a mnohém dalším vypráví každou druhou středu v měsíci v pavilonu ZooExpo hlavní zoolog Luboš Melichar a zoolog úseku ptáků Jan Hanel v pořadu ZooObjektiv. Bez obalu, bez příkras a s co největší upřímností popisují každodenní život v zahradě a shrnují, co se za daný měsíc událo. Někdy je jejich povídání veselé, někdy smutné, jindy až neuvěřitelné... U příležitosti jubilejní, desáté sezóny jsme se na ZooObjektiv a jeho historii zeptali Luboše Melichara.

Proč vlastně ZooObjektiv vznikl?

Především jsme s Honzou Hanelem chtěli lidem představit, co v zoo děláme. Neměli jsme žádnou inspiraci, ani velké ambice. Mělo jít o jednorázovou záležitost. Postupně ale z toho vznikl seriál, který s tím, jak vypadá teď, neměl zase tolik společného. Dokonce se za něj platilo. Teď říkám s nadsázkou, že tam chodili tři lidé – naše matky a jedna vytrvalá paní. (smích)

Postupně si vás ale lidé našli...

Pomohlo přestěhování z Experimentálního studia do pavilonu Zooexpo. Pro lidi byl bonus, že jsou přímo v zahradě, a to nám hodně pomohlo. Taky jsme s Honzou museli rychle překopat původní koncept, kdy jsme se ze začátku snažili tvářit „profesorsky“ a chrlili data, a to nikoho moc nebavilo. Takže jsme povídání odlehčili, což byla přirozenější poloha i pro nás, a najednou začali lidi chodit.

To ale neznamená, že se vyhýbáte těžším tématům?

To rozhodně ne. Otevíráme i nepříjemná témata. Ničemu, co se týká zvířat a jejich chovu, se nevyhýbáme. Vysvětlujeme, proč a na co hynou. Je přece nemožné, aby při takové koncentraci života na těch našich 14 hektarech (rozloha liberecké zoo, poz. red.) smrt absentovala. Vše ale zasazujeme do kontextu, takže i když jsme zde měli například aktivisty, nikdy se na veřejnosti neobjevilo nic škodlivého, protože vlastně nebylo co. Samozřejmě se raději chválíme, ale když se nám něco nepovede, přiznáme se k tomu. A troufnu si říct, že i přes to, že některé naše příběhy nemají dobrý konec, nechodí od nás lidé v depresi.

Bude někdy Zoobjektiv online?

Takové nápady už tady byly a zavrhli jsme je. Hlavní myšlenkou je, že se u nás lidé dozví informace, které se nikde nedočkou. Tím je náš pořad unikátní, takhle můžeme být živelní, improvizovat, reagovat na publikum. Kdybychom mluvili na kamery, o všechno tohle bychom naše diváky připravili. A myslím, že i to je důvod, proč na nás chodí. Můžou se zeptat prakticky na cokoli – proč je Bala ve výběhu sama, proč končíme s chovem bílých tygrů a podobně. Je to také dobrá platforma dovysvětlit i větší témata, na která už třeba v médiích není prostor. Každý, koho něco zajímá, se nás může přijít doptat.

ZooObjektiv

Koná se každou druhou středu v měsíci v pavilonu ZooExpo od 18 hodin. Pořad je zdarma, před začátkem akce je otevřen boční vchod u pavilonu.

Uvádí ho vždy hlavní zoolog Luboš Melichar a kurátor chovu ptáků Jan Hanel.

Povídání doprovází fotografie, videa, někdy i praktické ukázky (např. návštěva líhně dravců nebo připravované expozice).

Konec je mezi 19.30 a 19.45 (podle množství dotazů).

ZOO
LIBEREC

VÝŽIVA

TRANSPORTY

ÚSKALÍ CHOVU ZVÍŘAT V LIDSKÉ PÉČI **HNÍZDĚNÍ**

ŠELMY ÚHYNÝ BUDOUCNOST ZOO

PRAVIDELNÝ POŘAD **VETERINÁRNÍ ZÁKROKY**

ZOOOBJEKTIV

NOVÁ MLÁĎATA PLAZI **KAŽDÁ DRUHÁ STŘEDA V MĚSÍCI**

KOPYTNÍCI **BŘEZOST** **CHOV DRAVÝCH PTÁKŮ**
NOVÉ DRUHY

REPATRIACE **LIDOOPI** ZOO

EAZA

ZAJÍMÁ VÁS DĚNÍ
V LIBERECKÉ ZOO?

CHCETE ZNÁT
PODROBNOSTI Z CHOVU
ZVÍŘAT V LIDSKÉ PÉČI?

Přijďte každou druhou středu v měsíci
(ZooExpo od 18.00) na pravidelná
neformální setkání a besedu se zoology
liberecké zoo. **VSTUP ZDARMA**

Vstup do budovy ZooExpo z ul. Masarykova
tramvajová zastávka Botanická zahrada

DOBRODRUŽSTVÍ Z POZNÁNÍ

GORILÁM NA DOSAH

 v celém článku: Pavel Zoubek

ANEB KDYŽ JE PRACOVNÍ NÁPLŇ POZOROVÁNÍ LIDOOPIŮ

Vidět gorilu, jak si hová uprostřed džungle, se podaří jen málokomu. Pro bývalého terénního pracovníka liberecké zoo Pavla Zoubka je to už více než půl roku hlavní pracovní náplň. Do Republiky Kongo odcestoval loni v srpnu, aby zde převzal vedení výzkumného tábora Mondika pod mezinárodní organizací Wildlife Conservation Society v Národním parku Nouabalé-Ndoki. Kemp je vzdálen od nejbližší vesnice půl hodiny cesty autem, pak ještě osm kilometrů pěšky po stezce vychozené slony. Až tam v nejhlubší džungli se tito impozantní lidoopi studují v jejich přirozeném prostředí. Jak pozorování probíhají a proč při nich platí přísná pravidla, nám Pavel stihl povyprávět při jeho krátké návštěvě na přelomu roku.

Asi to není tak, že přijedu do džungle a tam narazím na skupinu goril a ty pak pozoruji?

Určitě ne. Vzhledem k tomu, že jsou gorily velmi plaché, musí se jednat o skupinu, která je tak zvané habituovaná, tedy zvyklá na lidskou přítomnost. Pak teprve můžeme na základě přímého pozorování sbírat informace o chování jejích členů, stravě, zdravotním stavu a podobně. Všechno se zaznamenává, například i to, jestli jim netečou hleny z nosu, jestli nejsou podvyživené. Kvůli genetice, patogenům a parazitům se sbírá a zkoumá i jejich trus. Dále se zjišťuje, kde a jak si staví hnízda, takže je ideální, když se najdou hnízda hned ráno a mohou se spočítat. (Hnízda si staví gorily nížinné z listí a větví buď přímo na zemi nebo na stromech. Odpočívají v nich v noci ale i přes den. Podle počtu hnízd se odhaduje počet jedinců ve skupině. Poz. red.)

Bylo to poprvé, co jsi byl tak blízko gorilám v přírodě?

Poprvé to nebylo, už dříve jsem je viděl v Národním parku Odzala-Kokoua (taktéž Kongo), ale nic to neubírá na zážitku, když jsem je viděl znovu. Musím říct, že je to

pro mě zážitek každý den. Je to velké, charismatické zvíře, které je atraktivní i tím, jak se v něčem podobá lidem.

Jak probíhá kontakt s gorilami?

Na prvním místě musí být respekt. Musíme si uvědomit, že jsme tam pouzí návštěvníci a nesmíme zvířata zbytečně stresovat. To znamená, že se nepohybujeme uprostřed skupiny, ale pozorujeme je z povzdálí. Skupina si jde svým směrem a my je pomalu následujeme. (Gorilí skupiny se za den přemisťují většinou jen několik set metrů. Poz. red.) Důležité je, abychom jim nepřekáželi, proto od nich dodržujeme minimální vzdálenost deset metrů. Jednak abychom dali zvířatům dostatečný prostor k pohybu, jednak aby se minimalizovalo nebezpečí přenosu chorob.

Tím samozřejmě myslíš z člověka na gorily...

Ano, ve chvíli, kdyby od nás chytly nějakou nemoc, mohlo by to celou skupinu, a nejen tu, zdecimovat. Prevence proto musí být opravdu velká. Proto, než ráno vyrazíme, si důkladně umyjeme ruce, namáčíme je i do vody s bělidlem, na místě pak máme nasazené roušky.

Ted' si vyjmenoval, jak předcházíte rizikům přenosu patogenů z lidí na gorily. Ale co naopak? Je to velké a silné zvíře...

Je to tak, proto chápu, když se někdo bojí k nim přiblížit. I přes veškerá opatření nemůžeme vyloučit, že dojde k dynamickým momentům, kdy nevíme, co se stane. Zvířata samozřejmě desetimetrový odstup nedodržují. Ale děje se to velmi vzácně, pokud se dodržují pravidla kontaktu, tak člověk pro gorily většinou nepředstavuje objekt zájmu a ony se k němu příliš nepřibližují. I tak je ale nutné počítat s vážnými situacemi a předcházet jim například už jen tím, že zvolíte na pozorování strategicky dobré místo, odkud můžete rychle odejít a změnit směr.

NEJSME PRO NĚ ZAJÍMAVÍ

Vrátila bych se k pojmu habituace. Co si pod tím konkrétně má laik představit. Jak probíhá?

Je to dlouhodobý a náročný proces, který může trvat i pět let a více. Záleží přitom jak na zkušenosti týmu, tak na samotných gorilách. Začíná se zjišťováním informací o skupině, kolik má členů, jaký je její domovský okrsek a řada dalších věcí. Na základě toho se pak rozhoduje, jestli má vůbec smysl s habituací začít. Pokud ano, skupina se vystopuje a může se velice opatrně začít se zvykáním na lidskou přítomnost. Je nutné předpokládat, že první reakce nebude vstřícná. Za začátku gorily utíkají, samec, který brání skupinu, se může pokusit výzkumníky zastrašit. Časem ale začne zvědavost převažovat nad strachem, vzdálenost se postupně zkracuje a ve finále gorily zjistí, že jim nic nehrozí a že pro ně nejsme ani nijak zajímaví, protože jen stojíme a koukáme. Pak už to probíhá tak, že když přijdeme na místo, tak si nás sice všimnou, ale více se o nás nestarají. Je to ale opravdu dlouhý proces, který má několik fází.

Náklonnost směrem k lidem tam asi ani není vítaná. Ale co když si chce nějaké zvědavé mládě s lidmi hrát?

Samozřejmě už jen to, že tam jsme, nějakým způsobem skupinu ovlivňuje. Jakákoliv interakce mezi lidmi a gorilami je přísně zakázaná. Nesmíme navazovat ani oční kontakt, musíme si dávat pozor, abychom nedělali prudké pohyby, neupozorňovali na sebe. Prostě tam můžeme opravdu jen stát a pozorovat, a pokud se některá z nich přiblíží, musíme okamžitě poodstoupit, aby se dodržela vzdálenost. Samozřejmě mláďata jsou hravá, ale ani v jejich případě na ně nesmíme reagovat. Nakonec je to pak stejně omrzí. Protože si jich nevšímáme, tak je to přestane bavit.

Kolik skupin takto sledujete? Kolik mají členů?

Původně jsme sledovali tři skupiny, ale v jedné z nich zemřel vůdčí samec a jeho synové přešli do skupiny, která se teprve habituuje. Takže momentálně máme dvě habituované skupiny a jednu v procesu. V jedné skupině je právě pět jedinců, v další jich je dvanáct, a u té, která se habituuje, jich máme potvrzených devět, ale pravděpodobně jich bude více. Gorily se naštěstí nepřesouvají na větší vzdálenost. Může se sice stát, že se najednou seberou a ujdou kilometr, většinou se ale pohybují pomalu. Celé dny něco pojidají, pak odpočívají, mají polední pauzu... Každé ráno vyrazíme do lesa a skupiny stopujeme. Může se samozřejmě stát, že ten den žádnou nenajdeme.

Než jsi jel, tak sis určitě nastudoval o gorilách úplně vše. Překvapilo tě něco?

Každý den mě něco překvapuje. A mohou to být i zdánlivé maličkosti, jako když se například handrkují o ovoce, nebo když jim něco nepřípadá v pořádku a ostatní na to upozorní tlesknutím. My samozřejmě v řadě případů nevíme, co jejich reakce přesně znamenají, všechno se ale zaznamenává. Každý den si pak říkám, jak je to skvělé, že můžu tohle zažít a vidět.

ING. PAVEL ZOUBEK

V letech 2018–2023 pracoval jako vedoucí oddělení ochrany přírody a výzkumu v Zoo Liberec. Působil jako terénní pracovník převážně v jihovýchodní Asii. Je dobrovolníkem v organizaci Save-Elephants. Zaměřuje se na zlepšení efektivní ochrany volně žijících zvířat a podporu komunit v ochraně přírody. Momentálně pracuje pro Wildlife Conservation Society v Mondika Camp v Národním parku Nouabalé-Ndoki v Republice Kongo.

Největší nebezpečí v džungli hrozí od slona

Už jsi mi částečně odpověděl, ale přesto se zeptám. Kemp už na tom místě funguje třicet let, výzkum goril tak probíhá dlouhá léta. Zjevně je ale pořád co zkoumat...

Je. Goril jsou tisíce a člověk vidí rozdíly i v těch málo skupinách, které studujeme. Bylo by naivní si myslet, že je známe dokonale. Ze vzorku několika desítek jedinců nemůžeme poznatky vztahovat na všechny gorily.

POZOR NA SLONY

Ted' k těm praktickým věcem. Jak funguje tábor? Uprostřed divočiny s uzavřenou malou skupinou lidí...

Musím říct, že na to, že jsme opravdu uprostřed pralesa, jsou podmínky velmi dobré. Bydlíme ve stanech, které jsou relativně velké a suché. V blízkosti máme říčku, kde se můžeme umýt. Samozřejmě musíme dávat pozor na pavouky, štíry a hady, hlavně po setmění si musíme svítit pod nohy a dávat pozor kam a na co šlapeme. Ale to všechno jsou přirozené věci, které neohrožují člověka každou minutu na životě. Vaří nám dva kuchaři, připravují hlavně večeře a pečou výborné bagety. Myslím, že to tam funguje moc dobře. Samozřejmě vždy je co zlepšovat, ale základní komfort tam je.

Když jsi zmínil hady a štíry, které zvíře je pro vás nejvíce nebezpečné?

Jednoznačně je to slon. Je to zvíře, které si je vědomé své velikosti a které může mít negativní zkušenosti s lidmi, často s pytláky, a proto se jich bojí. To znamená, že nevíme, jak zareaguje, když nás uvidí. Může utéct, ale taky zaútočit. A to nedokážeme vůbec odhadnout. Sloni v případě, že se cítí ohrožení, často vyrazí, všechno rozdoupou a pak teprve zjišťují, co se vlastně stalo. Proto se jim snažíme obloukem vyhnout, když zjistíme, že jsou poblíž. Naštěstí jsou díky své velikosti už z dálky dobře

slyšet. Může se ale stát, že zrovna někde potichu odpočívá a vy do něj vrazíte. A také když prší, tak se polese nepohybujeme, protože zvuk dopadajícího deště vše přehluší, a to nejen pro nás, ale i pro slony. Možnost blízkého střetu je tak daleko větší. Déšť tedy přečkáme pod vytvořeným přístřeškem.

Asi bych se v pralesě bála jiných zvířat než zrovna slona...

Tak samozřejmě potencionálně nebezpečných zvířat je tam více. Ale všechna jsou plachá a je spíše výjimka, když nejsou. Člověk musí mít opravdu velké štěstí, aby viděl třeba levharta nebo šimpanze, kteří jsou jinak samozřejmě taky velmi nebezpeční. U gorilích samců se zase může stát, že začnou zastrašovat, rozběhnou se, vokalizují, buší se do prsou... Ale to se nestává tak často a většinou hned utečou. I gorily jsou velmi plaché.

Oblast střední Afriky nepatří zrovna k nejbezpečnějším místům na světě. Jaká je momentálně v Republice Kongo situace?

Na poměry střední Afriky je to jedna z nejstabilnějších a nejbezpečnějších zemí. Co se týká celkové stability, tak samozřejmě k převratu mají zřejmě bliž než naše republika, ale zatím jsem se nevěšil, že by se k něčemu takovému schylovalo. Ale samozřejmě stát se může cokoliv.

PAŠUJÍ SE PAPOUŠCI I CHOCHOLATKY

A co pytláci? Ti mohou být také nebezpeční. Vyskytují se i poblíž vašeho kempu?

Pytláci tam samozřejmě jsou. Loví slony i lidoopy kvůli rituálním potřebám i tradiční medicíně. Park proto hlídají strážci, kteří jsou ozbrojeni samopaly. Park společně s místní komunitou odvádí dobrou práci a za rok 2023 nebyl na území parku upytlačen ani jeden slon. Zpětně se sice může najít mršina bez klů, ale i tak je to zatím nejlepší výsledek v historii parku. Pytlačení se ale netýká jen velkých charismatických zvířat. Častým terčem jsou chocholátky, malé pralesní antilopky, které se ve velkém loví kvůli poptávce z měst po divokém mase. Dále to jsou třeba papoušci žako, kteří jsou žádaným mazlíčkem i třeba u nás v České republice. Je proto důležité věnovat pozornost tomu, odkud zvířata pochází a v případě nejistoty se nákupu exotických domácích mazlíčku raději vyvarovat.

Ty jsi v pozici vedoucího kempu, neměl jsi problém jako Evropan „šéfovat“ místním? Respektují tě?

Myslím, že s nimi mám velmi dobře fungující vztah. V kempu pracují jako stopaři příslušníci zdejších kmenů, v případě kempu Mondika to je kmen Bayaka, kteří jsou bytostně spjaty s pralesem. Vzájemně se respektujeme, já je jako znalce pralesa a oni mě jako toho, co se stará o kemp, aby fungoval a oni mohli využívat svých znalostí a dovedností, aby živili své rodiny. Jsou to velice usměvaví lidé, kteří mají radost ze života. Bohužel mají někteří z nich všeobecně problém vyrovnat se s civilizačními tlaky, ať už to je třeba konzumace alkoholu nebo finanční gramotnost. Také proniknout do jejich kultury není jednoduché a chce to opravdu hodně času. Je proto důležité mít k nim již zmíněný respekt, jednat se všemi stejně, nemít oblíbence. To samozřejmě platí všude, ale vzhledem k tomu, že jsme uprostřed džungle, musím být ještě opatrnější, aby nedošlo k nějaké vyhrocené situaci. A samozřejmě jim nesmí chybět jejich oblíbené fufu (pokrm vyrobený z tapiokové mouky, poz. red.), bez toho by to nešlo. (smích)

Společně se stopaři v kempu pracují také asistenti výzkumu, kteří každý den zaznamenávají data nejen o gorilách. Asistentem se může stát kdokoliv, většina z nich však pochází z Brazzaville (hl. město Konga) nebo Pointe Noire. Jsou tu však také místní, bez formálního vzdělání, kteří se zvládli do této pozice vypracovat, včetně příslušníků místních kmenů.

Gorila nížinná (*Gorilla gorilla gorilla*) obývá tropické lesy v rovníkové Africe na území států Republika Kongo, Kamerun, Gabon, Středoafriká republika a dalších. Zmenšuje se jí životní prostor kvůli těžbě dřeva a nerostných surovin a je častým terčem pytláků. Loví ji jak kvůli masu (tzv. bushmeat – název pro maso z divokých zvířat), tak i kvůli mláďatům pro obchod se zvířaty. Kvůli tomu je často zabita nejen matka mláďátek, která se snaží svého potomka chránit, ale i další členové skupiny včetně dominantního samce. Nicméně jednou z největších hrozeb pro gorily jsou přenosné choroby, mezi které se řadí např. ebola. Ta byla příčinou hromadného úhynu goril Kongu v rezervaci Lossi v letech 2002–2003, s odhadovaným počtem mrtvých jedinců okolo 5 000.

Gorila nížinná patří i přes svůj impozantní zjev, dospělý samec může vážit až 150 kilogramů (v lidské péči i více), k mírumilovným, neagresivním zvířatům, které zaútočí jen v případě ohrožení. Samice bývají březí 251 až 295 dní, za svůj život mívá kolem šesti potomků. Jsou to převážně býložravci, živí se listy, kůrou, plody, pupeny, nepohrdnou ani bezobratlými. Většinu dne tráví sháněním potravy.

KONCERTY, POHÁDKY I KINO BUDE.

LIDOVÉ
SADY

LETNÍ SEZÓNA V LIDOVÝCH SADECH ZAČNE V KVĚTNU

Lidové sady definitivně zavřely své brány a už několik dní se kvůli blížící se rekonstrukci intenzivně vyklízí. Přesto se návštěvníci nemusí bát, že by přišli o všechny akce. Letní sezóna bude probíhat, tak jak jsou zvyklí, jen na trochu jiném místě. Zahradu u Lidových sadů nahradí Dětský koutek, kde vzniká nová letní scéna. Na krytém pódiu 6 x 4 m a s hledištěm s kapacitou cca 150 míst se budou po dobu rekonstrukce hlavní budovy odehrávat koncerty, pohádková divadla i letní kino.

Už teď je k dispozici podrobnější program. Sezóna bude zahájena 15. května. Začátky koncertů jsou vždy v 19.30 hodin.

- 15. 5. LUCIE REDLOVÁ – folková zpěvačka a písničkářka z Valašského Meziříčí
- 21. 5. EVA CENDORS – šansoniérka s kytarou
- 22. 5. ROBERT KŘEŠŤAN A DRUHÁ TRÁVA – koncert populární bluegrassové kapely
- 29. 5. NEZMAŘI – koncert oblíbené folkové kapely

Od půlky července do půlky srpna budou probíhat každé úterý, středu a čtvrtek projekce letního kina. A každé úterý a čtvrtek pohádky pro nejmenší.

Sledovat náš aktuální program můžete na www.lidovesadyliberec.cz

DĚTSKÝ KOUTEK OTEVÍRÁ 19. DUBNA 2024

ČARODEJNICE PRO MALÉ I NEJMENŠÍ DĚTI

30. dubna bude otevřeno od 9:00 do 20:00 hod

Program od 15:00 do 19:00 hod.

- Výtvarné dílny: můžete si vyrobit papírovou čarodějnici, mýdlový lektvar a nebo čarodějnická zvířátka
- 16:00 Představení „Pohádkový automat“, hraje se volně dle vylosování od diváků
- Hry a aktivity po celém areálu

Podvečerní pálení ohně s možností opékání vlastních špekáčků.

Vláček bude jezdit do 20:00.

Dětský koutek je vhodný pro malé děti a děti předškolního věku. Děti do 2 let mají vstup zdarma.

Otevírací doba:
 DUBEN–KVĚTEN 9:00–18:00 hodin
 ČERVEN–SRPEN 9:00–19:00 hodin
 ZÁŘÍ–ŘÍJEN 9:00–18:00 hodin
 (podle počasí)

DIVIZNA
LIBEREC

IDEÁLNÍ ČAS VYBRAT SI SVOU SRDEČNÍ KAMPAŇ!

I letošní jaro přináší řadu výzev, kde každý z nás může alespoň trochu pomoci životnímu prostředí i sobě samému. Chcete se udržitelně pohybovat, prospívat divokým živočichům okolo nás nebo třeba „jen“ ušetřit nějaké peníze za spotřebovanou vodu? Každý si určitě najde oblast, která by mu nejvíc vyhovovala. Tak vzhůru do letošních kampaní...

Na vlastní pohon

Pěšky, poklusem nebo na kole či koloběžce. Tak se i letos můžeme přepravovat celý květen a zaznamenávat své úspěchy do webové aplikace. A proč jsme nenapsali rovnou, že se jedná o staré známé „Do práce na kole“? Protože účastníci už nějakou dobu mohou používat např. i MHD a pěší chůzi, jen musí dodržet základní pravidlo: „Započítávají se i kombinované cesty, které jsou zčásti vykonávány vlastní silou a jinými dopravními prostředky (vlak, tramvaj, autobus, metro, trolejbus, auto). V rámci těchto cest lze započítat pouze tu část trasy, na které se pohybuje účastník vlastními silami, pokud má tato část v součtu (v jednom směru) délku alespoň 1,5 km.“ Kampaně se loni zúčastnilo 25 621 lidí, podpořte letošní překonání tohoto rekordu?

Registrace běží do 30. 4. 2024.

Více na <https://dopracenakole.cz/>

Obyčejní hrdinové opět v akci

Kampaň obyčejných hrdinů pořádá i letos vzdělávací centrum TEREZA. Účastníci si mohou vybrat z 11 výzev a v nich ze 36 aktivit, které napomohou zlepšit životní prostředí. Každý si může vybrat libovolný počet aktivit a plnit je jeden týden v dubnu či květnu. Kampaň loni přilákala na 15 000 lidí a účastnit se jí mohou jednotlivci, rodiny, party kamarádů, nebo třeba celé třídy.

Více na <https://ekoskola.cz/projekty/kampanoh/aktualni/>

Třicet dní pro Zemi

Výzva 30 dní pro Zemi je jistě nejmenší ze všech zmiňovaných. Malá ale naše! I letos ji spustíme na Den Země a během třiceti dní bude možné splnit až 30 úkolů užitečných životnímu prostředí, které může plnit jednotlivec, skupina nebo i třída. Jak se to bude dařit nám samotným, budete moci sledovat na našem facebooku a instagramu.

Více informací bude včas na webu SEV DIVIZNA divizna.zooliberec.cz

Udržitelnost z obýváku

Pro ty, kdo si ani přes pestrou nabídku možností nic nevybrali, je tu ještě jedna příležitost. I z obýváku může leckdo pomoci přírodě. A jak? Vzít svůj starý mobil, knížku nebo toner do tiskárny a poslat je k recyklaci nebo dalšímu využití skrze Zásilkovnu.

Více na webu ZÁSILKOVNA

Michal Řepík

AKCE PRO UČITELE NA 2. ČTVRTLETÍ ROKU 2024

I na poslední měsíce tohoto školního roku jsme připravili několik akcí pro pedagogy:

25. 4. 2024, 13.00–17.00

Škola v zoo – metodický seminář

Lektor: RNDr. Alice Hudcová, Ing. Aleš Kočí a dipl. ek. Miroslava Nováková, SEV DIVIZNA Liberec

Místo konání: SEV DIVIZNA Liberec

Režijní poplatek: 200 Kč

Zveme vás na netradiční prohlídku Zoo Liberec u příležitosti 120. výročí jejího založení.

7. 5. 2024, 13.00–17.00

Proč Ještěd není sopka? – odborná exkurze

Lektor: Doc. RNDr. Kamil Zágoršek, PhD., TUL Liberec, katedra geografie

Místo konání: Ještěd

Režijní poplatek: 200 Kč

I když na první pohled Ještěd může připomínat sopku, v žádném případě jí nikdy nebyl. Ukážeme si, jak Ještěd vznikl a proč nemůže být sopkou. Dozvíte se také, jak lze tuto lokalitu využít pro práci s dětmi.

4. 6. 2024, 8.30–17.00

Exkurze do národní přírodní památky Jestřebské slatiny – odborná exkurze

Lektor: zaměstnanec Správy CHKO Kokořínsko – Máchův kraj

Místo konání: Jestřebské slatiny

Režijní poplatek: 250 Kč (jízdenka v ceně exkurze)

Pojďte s námi na výpravu po Jestřebských slatinách. Během zhruba 7 km dlouhé vycházky z Provodína do Starých Splavů se seznámíme jak s problematikou ochrany tohoto území, tak s historií této části krajiny. Rovněž uvidíte řadu cenných druhů převážně z naší flóry.

Přihlašujte se prosím, přes elektronický formulář na webu SEV DIVIZNA Liberec.

ARCHA
LIBEREC

MATĚJ PO PÉČI V ÚTULKU

**ARCHA PŘIJALA DALŠÍ
ZUBOŽENÉ PSY.
TEĎ UŽ JSOU MATĚJ
I KIM V POŘÁDKU**

Smutné nebo ještě smutnější jsou některé příběhy z útulků pro opuštěná zvířata. Výjimkou není ani liberecké Centrum pro zvířata v nouzi ARCHA, jejíž pracovníce by mohly dlouho vyprávět. Naposledy musely v jeden den řešit odběr dvou zubožených psů.

Matěj po odebrání původnímu majiteli

ALERGIK MATĚJ

Na otřesný stav křížence Matěje upozornili krajskou veterinární správu obyvatelé domu, ve kterém žil se svým majitelem. Pravidelně zakrvácená chodba byla dostatečným signálem, že se psem, vzhledem a velikostí připomínající bull plemeno, se děje něco nehezkého. Matěj měl skutečně na půlce těla olýsalou a zakrvácenou kůži, důvodem byly velmi silné alergie, které způsobily, že se u něj rozvinula těžká dermatitida. „Zprvu z něj zde také stříkala krev po zemi i po stěnách pokaždé, když se otřepal. Bylo třeba provést několik různých vyšetření, kožních i krevních, pro vyloučení parazitů, bakteriálních infekcí,“ popisuje Eliška Macháčková z ARCHY. V útulku začal dostávat hypoalergenní granule a jeho stav se brzo začal zlepšovat. „Bude ještě třeba určitě provést vyšetření očí, jelikož nám stále ‚pláče‘,“ dodala. Po měsíci léčby už působí jako zcela zdravý pes, srst mu opět narostla, rány se zahojily. Nadále ale bude potřebovat speciální péči. A to neznamená pouze dodržování doživotní striktní diety, ale také pravidelné koupele ve speciálním šamponu. Vzhledem k tomu ses jej jeho dosavadní majitel vzdal a Matěj je už momentálně k adopci. Budoucí páníček by měl ale počítat s tím, že péče o něj bude finančně náročnější.

Matěj je kontaktní, veselý, mladý pes, který byl nejprve bojácný a nechtěl ani příliš pobývat venku. Teď se už rozkoukal, je hodně „vítací“, nemá problém s dětmi a moc rád chodí na procházky s lidmi, kteří chodí dobrovolně venčit psy v útulku.

Kim u původního majitele

MILOVNÍK PIŠKOTŮ KIM

Ve velice špatném stavu byl i Kim, rovněž mladý pes, kříženec s bull plemeny. Kim byl řadu měsíců zavřený v malém oploceném prostoru s nezateplenou boudou, kde musel přečkat i prosincové mrazy. Ve výběhu měl exkrementy nejružnějšího stáří a co je nejhorší, neměl zde krmění ani vodu. Byl vyhublý tak, že mu vystávaly žebra a kyčelní kosti. Podle Elišky Macháčkové přišla jeho záchrana skutečně za minut dvanáct. V jeho případě majitel uznal pochybení a svého psa se vzdal.

Momentálně je Kim zdravotně v pořádku, přibral a jeví se jako hodný pes. „Vzhledem k hladu, který si musel protrpět, je velice žravý,“ komentuje Eliška Macháčková. Kim miluje piškoty a udělal by pro ně cokoli. S ostatními psy nevychází, což ale není vzhledem k jeho historii nic překvapivého, hlídá si to svoje, nerad by přišel o žrádlo. Prošel si zde i mírnějším zánětem střev, což může souviset s vyhladověním a následným zhoršeným stavem střevní mikroflóry. Ideální by pro něj bylo, kdyby se jej ujali aktivní lidé, kteří by s ním často chodili na dlouhé procházky, aby nabral svalovou hmotu.

To byly jen dva příběhy odebraných psů, loni přijala ARCHA 256 psů a 276 koček. Většina psů (216) se našťástí vrátila ke svým majitelům. Bylo to dokonce o 20 procent více než v předchozím roce, je tedy zřejmé, že čipování a registrace v online databázích má opravdu smysl.

V případě koček je situace trochu jiná a budeme se jí věnovat v některém z následujících čísel.

V Centru pro zvířata v nouzi ARCHA při Zoo Liberec se momentálně (polovina března) nachází 19 psů a 156 koček. Během jara tyto počty jako každý rok zřejmě ještě vzrostou.

Kim v péči ARCHY

PROČ SE NA DOVOLENÉ NEFOTIT S MLÁĎATY

PORADÍ NOVÁ PŘÍRUČKA **PRŮVODCE ZODPOVĚDNÉHO TURISTY**

Plavání s delfíny, mazlení s tygříkem, selfie s mládětem orangutana, jízda na slonovi... Zážitky s exotickými zvířaty patří v současnosti k populárnímu turistickému odvětví. Kdo by nechtěl ohromit kolegy či známé selfie s krajtou kolem krku nebo opičkou v náručí? Ne každý si ale uvědomuje, že každá taková fotografie zveřejněná na sociálních sítích, může mít fatální následky nejen pro dané zvíře, ale potažmo i pro celý druh. Kvůli mláďatům primátů mohou být vybity celé jejich tlupy, hadi často umírají na podvýživu, protože mívají sešité tlamy, mláďata lvů nebo gepardů bývají chována nejdříve na mazlení, aby pak posloužila v dospělosti jako trofej pro lovce v uzavřených rezervacích... V řadě případů nebývají dodržovány ani základní podmínky na prostor nebo stravu daných zvířat. Nehledě na to, že „výchovné“ metody například u medvědů nebo slonů jsou často pro zvířata velmi bolestivé a traumatizující. O tom, jak hrubě může být porušován tak zvaný welfare (neboli životní pohoda) zvířat, co všechno se skrývá za na první pohled nevinnými atrakcemi a čemu se při svých cestách vyhnout, pokud se nechcete týrání zvířat zúčastnit, se budete moci dočíst v nové příručce, kterou připravily primatoložka Petra Bolechová a terénní pracovnice Adéla Hemelíková, obě ze Zoo Liberec.

DOPORUČENÍ PRO CESTOVATELE

VYHNĚTE SE TURISTICKÝM ATRAKCÍM, KTERÉ NABÍZÍ PŘÍMÝ KONTAKT SE ZVÍŘATY.

Nabízí vám někdo, abyste si pohladili nebo pochovali v náručí divoké zvíře? V tomto případě se mějte na pozoru, může se jednat o týrání zvířat. Přímý kontakt s člověkem nemá pro divoké zvíře žádný přínos, naopak jedná se o velmi stresovou situaci. Zvířata jsou navíc často chována v naprosto nevhodných podmínkách, či jsou podrobena krutému výcviku

BUĎTE VE STŘEHU U ZAŘÍZENÍ, KTERÁ UKAZUJÍ JEN MLÁĎATA.

Zde se samozřejmě okamžitě nabízí otázka, co se děje s nepotřebnými, odrostlými jedinci. Nezřídka jsou drženi v ústraní v naprosto nevyhovujících podmínkách nebo jsou utraceni. Týkat se to může například primátů.

NENAVŠTĚVUJTE ZVÍŘECÍ SHOW S DIVOKÝMI ZVÍŘATY.

Drezura bývá v těchto zařízeních založena na trestu. Například medvědům bývají nastřeleny pomocí žhavých drátů do tlamy kroužky na připevnění provazu, pomocí kterého jsou pak ovládány. Traumatizujícím výcvikem založeným na strachu procházejí také sloni.

VYHNĚTE SE ZVÍŘECÍM ZÁPASŮM

Bohužel i ty jsou stále v některých zemích populární, byť už jsou ve většině států ilegální.

NEPOŘIZUJTE SI SELFIE S DIVOKÝMI ZVÍŘATY A NEŠÍŘTE JE PŘES SOCIÁLNÍ SÍŤ DÁL DO SVĚTA. PŘEDEVŠÍM NE S MLÁĎATY.

Tyto velice populární snímky mohou vyvolat dojem, že jsou mláďata (např. lidoopů) vhodným zvířátkem na mazlení i jako domácí mazlíček. To má samozřejmě za následek větší poptávku, a tudíž i další výpravy pytláků.

NEPODPORUJTE AKTIVITY, KDE MEZI VÁMI A ZVÍŘEEM NENÍ ŽÁDNÁ BEZPEČNÁ BARIÉRA.

Při bezprostředním kontaktu s primátem jej například můžete nakazit nemocí, která pak zdecimuje celou tlupu. Ani plavání s delfíny pro ně není komfortní záležitost. To, že před turisty vyskakují z vody, může být důsledek stresu, ne hravého řádění. Při pozorování zvířete jej nechte vždy vybrat, na jakou vzdálenost se k vám přiblíží.

NEKRMTE ZVÍŘATA, A TO ANI TA POULIČNÍ.

Divoká zvířata mohou kvůli nevhodnému jídlu, které dostanou od turistů, trpět různými zdravotními problémy. Naopak, pouliční zvířata s odlivem turistů trpí hladem. Pokud chcete pomoci, můžete podpořit tamní ochrannářskou organizaci, nebo organizaci, která pomáhá pouličním zvířatům.

POZOR PŘI NAKUPOVÁNÍ SUVENÝRŮ A JÍDLA Z NEZNÁMÝCH EXOTICKÝCH ZDROJŮ.

Nevíte, zda se nejedná o úlovky pytláků – kvůli suvenýrům nebo tradiční medicíně stále pytláci vybíjejí některé kriticky ohrožené druhy zvířat. Příkladem je obchod se slonovinou nebo s želvovinou, či různé kulinářské pochoutky z divokých zvířat.

VYHÝBEJTE SE WILDLIFE PARKŮM, KTERÁ NABÍZÍ KONTAKT SE ZVÍŘATY NEBO PŘEDSTAVENÍ S NIMI.

Zdravá zvířata by měla mít jen minimální kontakt s návštěvníky. Navíc návštěvník často ani nevidí, v jakých podmínkách zvířata žijí.

Ne všechna zařízení a příspěvky na sociálních sítích mají negativní dopad. Cestovní ruch spojený s volně žijícími zvířaty má i své pozitivní aspekty, jako je vytváření národních parků a přírodních rezervací, vzdělávání, osvěta, i samotné potěšení z přítomnosti zvířat. Řeč je například o ekoturistice, která umožňuje za jasných podmínek pozorování zvířat ve volné přírodě, a která zároveň přináší nemalé finanční zdroje pro ochranu přírody nebo práci místním lidem. Podobně je to i se sociálními sítěmi, které je možné využít i jako platformu pro šíření informací o ochraně zvířat a přírody. Turismus spojený s pozorováním zvířat proto není potřeba zatracovat, jen je na místě, aby byl člověk obezřetný a předem se informoval o zařízeních, která plánuje navštívit. To znamená provádět vlastní průzkum, pročíst si weby, recenze, diskuse na internetu apod.

Příručka nejen poukazuje na nešvary spojené s využitím divokých zvířat v turismu, ale radí, jak rozeznat atrakci na business od aktivity, která například může naopak ochraně daného druhu pomoci. I se zvířaty je totiž možné užít si zajímavé zážitky, tak aby přítom ale netrpěla.

Ilustrační foto: zdroj příručka
Kresby: Tomáš Hnida

JARO

PATŘÍ MLÁĎATŮM

Jaro patří životu a i my se tentokrát na této stránce určené spíše mladším čtenářům budeme věnovat líhnutí, rození a pučení. Mezi živočichy totiž najdete celou škálu typů rodičů od těch pečlivých, kteří s mláďaty zůstávají několik let, až po ty, co své potomstvo opouští z nejrůznějších důvodů hned nebo krátce poté, co přijdou na svět. A někteří dokonce ještě předtím...

Připravili jsme proto pro vás letmé ohlédnutí, jak to chodí ve světě zvířat mezi rodiči a potomky.

© Jitka Melicharová

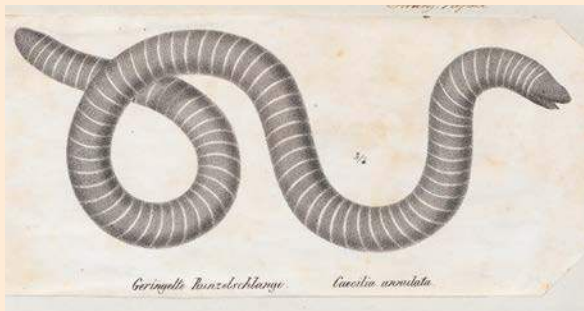
ZASLOUŽILÍ RODIČE

Mezi ty zodpovědnější rodiče patří například lidoopi. **Šimpanzí** samice rodí jedno mládě (dvojčata jsou spíše výjimečná), které zůstává s matkou až šest let. První tři čtyři roky tráví v intenzivním kontaktu (na matce se tzv. vozí) a i další roky se drží poblíž. **Orangutani** dokonce tráví s matkou až osm let, dokud nejsou dobře připraveni na náročný život v korunách stromů.

Mezi obětavé matky patří také samice **klokanů**. Je známo, že klokaní se rodí po krátké březosti (cca měsíc), mláďata jsou však veliká, respektive spíše malinká, jako fazole a matka je tak musí donosit ve vaku na břicho, což trvá asi půl roku. I pak se ale do vaku ještě vrací. Matka mezitím může znovu zabřeznout. Růst zárodku se ale po několika dnech zastaví a teprve poté, co předchodí mládě opustí vak, dojde k dalšímu vývoji. Může se tak stát, že samice klokanů mají tři mláďata – jedno jako embryo ve fázi zastaveného vývoje, druhé ve vaku a třetí, které už se sice nevrací do vaku, ale matka se o něj stále stará.

© Pixabay

Co do obětavosti asi nemají konkurenci samičky **červů** (obojživelníci připomínající žížalu, ovšem dlouhou několik desítek centimetrů). Konkrétně cecílie kroužkovaná, která živí potomstvo svým tělem. V praxi to znamená, že se malé cecílie svíjejí na těle své matky a hákovitými zuby odtrhávají její pokožku. Ta se jí během následujících dnů zregeneruje.

Iconographia Zoologica, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=54933815>

Abychom nechválili jen samičky – i mezi samci se najdou pečující rodiče. Je známým faktem, že samičky **mořských koníčků** kladou jikry do vaku na břiše samečků a ten chová zárodky vevnitř do vylíhnutí. Nutno dodat, že pak už si musí poradit mladí koníčci sami.

„KRKAVČÍ“ RODIČE

Ne všichni rodiče patří ke vzorným. Paradoxně zrovna krkavci patří k těm, kteří se o svá mláďata starají dobře a toto nelichotivé přízvisko si vysloužili nespravedlivě. Asi nejnámější případ, jak se zbavit rodičovského úvazku a zároveň si zařídit pokračování druhu je **kukačka obecná**. Ta svého potomka nikdy nespattí, protože vejce naklade do cizího hnízda (předtím ještě vyhodí jedno původní vejce z hnízda, aby zůstal zachovaný počet a náhradní rodiče nepojali podezření). Ani čerstvě vylíhlá kukačka se ale neprojeví jako zrovna příjemný sourozenec. Vzhledem k tomu, že mívá před ostatními vejci náskok, vylíhne se jako první a ostatní vejce nemilosrdně vystrká z hnízda. Zajistí si tak přísun potravy jen pro sebe.

Některá mláďata přicházejí na svět naprosto vybavena a pomoc rodičů nepotřebují. Příkladem mohou být **mořské želvy**. Ty nakladou vejce a dál už se o osud svých potomků nezajímají, mláďata si tak musí poradit sami a překonat nebezpečnou cestu od hnízda k moři. Většina z nich se stane obětí predátorů, proto některé druhy želv (například kožatka velká) kladou více než sto vajíček. Někteří rodiče nejen že se nestarají, ale také jsou pro mláďata nebezpečná. Není až tak výjimečné, že své potomky nemilosrdně sežerou. Důvodů může být hned několik – mláďe není schopné samostatného života, je konkurencí pro samce a sourozence, matka dá přednost přežití než smrti hladem apod. Na pozoru před svými rodiči se tak například musí mít malí **varani komodští, lední medvědi nebo křečci**. V liberecké zoo musel být oddělen od svého potomstva například viskačí samec, protože při předchozích vrzích mláďata usmrtil.

CO JSTE MOŽNÁ NEVĚDĚLI:

- Nejdéle březí jsou ze všech savců slonice, a to 20–22 měsíců.
- Sloní mládě váží kolem 100 kilogramů, ani tak se ale nejedná o největší/největší mládě – tím je totiž mládě plejtváka obrovského, které po narození váží přes 2 tuny.
- Některé druhy zoborožců mají poněkud zvláštní zvyk zadržovat samičky. A to doslova. Samice snáší vejce v dutých stromech, kde je samec směsí bláta, trusu a zbytků potravy zadržuje a nechá jen malý otvor na podávání potravy. Po vylíhnutí svým mohutným zobákem otvor probourá. Tímto způsobem chrání samičku i vejce před predátory.
- Jedinými savci, kteří kladou vejce, jsou ptakopysk a ježura.
- Samice některých živočišných druhů umí březost pozastavit, aby mládě přišlo na svět v době, kdy jsou vhodnější podmínky. Říká se tomu odložená nidace a tuto schopnost mají například lachtani hřivnatí, lední medvědi nebo rosomáci.
- Největší vejce mají nepřekvapivě pštrosi afričtí, vážit může až 1600 g. Zajímavostí ale je, že na hnízdě sedí samec, samice klade vajíčka a on je zobákem naválí pod sebe.
- Samice hroznýše královského je vejcoživoroď, tzn. že se vejce vyvíjí v těle matky. Najednou se může narodit až 50 malých hroznýšů.

Zdroj: Milan Kořínek: Zajímavosti a rekordy ze světa zvířat; aj

elpass

Liberecké atrakce nově v kombinové zlevněné online vstupence

- ZOO Liberec
- Botanická zahrada Liberec
- Muzeum Českého ráje v Turnově
- Oblastní galerie Liberec
- Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě
- Severočeské muzeum - věž

elpass.cz